

glat, vil det medføre en Nedgang i det laantagende Lands Valuta og en Belastning af Guldmøntfoden, der kan blive vanskelig at bære. Og saa vil man dog vende sig imod den Rigsbank, der ikke i Tide hindrede Faren.

Jeg forstaar derfor meget vel den tyske Rigsbanks Utryghed ved den stærke Gældssættelse til Udlandet, selv om der maaske sammen med Utrygheden har været Ønske om at komme til at erfare, hvorledes Erstatningsbetalingerne vilde foregaa, naar de ikke tilsløredes af den samtidigt stedfindende Gældsættelse. Og naar en saa praktisk anlagt Teoretiker som Dr. Hahn saa stærkt slutter sig til Kritiken over Rigsbankens Forsigtighed, er det jo tænkeligt, at den virkelig er drevet for vidt. Men Afgørelsen heraf vil som sagt altid bero paa et Skøn, noget videnskabeligt eller praktisk Kriterium kan man ikke faa — før bagefter.

Løvrigt er det vel saaledes i Tyskland som andetsteds, at den Kritik, der — ikke mindst fra Økonomernes Side — har været over Bankernes fejle Dispositioner har været saa stærk, at det nu synes en og anden af dem, der skriver om disse Emner, nødvendigt at prøve paa at sætte noget mere Mod i Bankerne og at faa dem til atter at tage en Risiko for Erhvervslevets Skyld. Faa kan være mere egnede hertil end Dr. Hahn, fordi faa saa klart som han har gjort Rede for Bankernes kreditskabende Evne og dermed for deres Betydning for Udviklingen i Erhvervslevet.

Einar Cohn.

* MARIUS VIBÆK: C. F. Tietgen og hans Samtid. Den unge Tietgen. 287 S. Det Schönbergske Forlag. København 1929.

JUL. SCHOVELIN: Tidens Hjul og Tietgen, 1857—1897. 663 S. Gyldendalske Boghandel. København 1929.

Schovelins Bog begynder, hvor Vibæks hører op. Men ellers er der ikke megen Forbindelse mellem de to Fremstillinger. Dette ligger ikke blot i Forfatternes overmaade forskellige Temperament og Fremstillingsform, men ogsaa deri, at det Afsnit af Tietgens Liv, som Vibæk beskriver: Tiden indtil Privatbankens Stiftelse, i det hele ikke er særlig begivenhedsrigt. Det handler om en interesseret og flittig ung Købmand, der forbereder sig paa at skabe sig en Levevej. Derimod behandler Schovelin ikke blot det Afsnit af Tietgens Liv, hvori hans vidtrækkende Manddomsgerning øves, men da Bogen er et Led i den store Redegørelse for Grosserer-Societets Komité's Historie, er det Tietgen i en saa udadvendt Stilling som

glat, vil det medføre en Nedgang i det laantagende Lands Valuta og en Belastning af Guldmøntfoden, der kan blive vanskelig at bære. Og saa vil man dog vende sig imod den Rigsbank, der ikke i Tide hindrede Faren.

Jeg forstaar derfor meget vel den tyske Rigsbanks Utryghed ved den stærke Gældssættelse til Udlandet, selv om der maaske sammen med Utrygheden har været Ønske om at komme til at erfare, hvorledes Erstatningsbetalingerne vilde foregaa, naar de ikke tilsløredes af den samtidigt stedfindende Gældsættelse. Og naar en saa praktisk anlagt Teoretiker som Dr. Hahn saa stærkt slutter sig til Kritiken over Rigsbankens Forsigtighed, er det jo tænkeligt, at den virkelig er drevet for vidt. Men Afgørelsen heraf vil som sagt altid bero paa et Skøn, noget videnskabeligt eller praktisk Kriterium kan man ikke faa — før bagefter.

Løvrigt er det vel saaledes i Tyskland som andetsteds, at den Kritik, der — ikke mindst fra Økonomernes Side — har været over Bankernes fejle Dispositioner har været saa stærk, at det nu synes en og anden af dem, der skriver om disse Emner, nødvendigt at prøve paa at sætte noget mere Mod i Bankerne og at faa dem til atter at tage en Risiko for Erhvervslivets Skyld. Faa kan være mere egnede hertil end Dr. Hahn, fordi faa saa klart som han har gjort Rede for Bankernes kreditskabende Evne og dermed for deres Betydning for Udviklingen i Erhvervslivet.

Einar Cohn.

* MARIUS VIBÆK: C. F. Tietgen og hans Samtid. Den unge Tietgen. 287 S. Det Schönbergske Forlag. København 1929.

JUL. SCHOVELIN: Tidens Hjul og Tietgen, 1857—1897. 663 S. Gyldendalske Boghandel. København 1929.

Schovelins Bog begynder, hvor Vibæks hører op. Men ellers er der ikke megen Forbindelse mellem de to Fremstillinger. Dette ligger ikke blot i Forfatternes overmaade forskellige Temperament og Fremstillingsform, men ogsaa deri, at det Afsnit af Tietgens Liv, som Vibæk beskriver: Tiden indtil Privatbankens Stiftelse, i det hele ikke er særlig begivenhedsrigt. Det handler om en interesseret og flittig ung Købmand, der forbereder sig paa at skabe sig en Levevej. Derimod behandler Schovelin ikke blot det Afsnit af Tietgens Liv, hvori hans vidtrækkende Manddomsgerning øves, men da Bogen er et Led i den store Redegørelse for Grosserer-Societetets Komité's Historie, er det Tietgen i en saa udadvendt Stilling som

Formand for Komitéen, der især er Beskrivelsen Genstand. Og ved den Beskrivelse kan der jo nok arbejdes med den store Linjeføring.

Det er umuligt at tilbageholde en Bemærkning om Schovelins Form; dertil har selv den skikkeligste Læser altfor mange Gange følt Raseriet koge i sig under disse evindelige Brud i Stilen, der virker som lige saa mange Huller i en Vej, man bumpes hen over, og som bl. a. fremkaldes af Forfatterens Lyst til at pynte Fremstillingen med Citater. Desværre synes et Citat af et af Julius Langes Breve til Georg Brandes, i hvilket Lange citerer Pascal, ikke at være Forf. bekendt eller i hvert Fald ikke at have gjort noget Indtryk paa ham. Brevet er skrevet ved Udbrudet af den fransk-tyske Krig og lyder saaledes:

..... I Dag faldt et „Dagblad“ mig i Haanden med nogle ækelt affekterede Ord af Bille: „Han har gjort Tiger-springet, De franskes Cæsar!“ Pascal siger etsteds: „Man kan benævne Paris paa to Maader, dels Paris, dels Hovedstaden i Frankrig, jeg foretrækker at sige Paris“ —.

Iøvrigt maa det siges, at jo længere man kommer ind i Bogen, des mere føler man Trang til at tilgive de formelle Udskejelser, af Glæde over den klare og magtfulde Ordning af Stoffet og de mange morsomme og — som man har Følelsen af — vellignende Billeder af Tidens Mænd. Thi det er ikke blot Tietgen, men Købmænd og Politikere igennem et halvt Aarhundrede, der her beskrives og karakteriseres baade i Almindelighed og hyppigst i deres Stilling til Toldlovgivningen i de 50 Aar. Forf. giver med kyndig Haand Baggrunden for Begivenhederne, de økonomiske Betingelser hjemme og ude, og Bogen er da vel værd at læse alene for den økonomiske Danmarkshistorie, den giver.

Men desuden er den naturligvis særlig tiltrækkende ved sin Fremstilling af Tietgen. Det ligger, som allerede nævnt, i Bogens Plan, at det væsentlig er de Sider af Tietgens Virksomhed, der staar i Forbindelse med Grosserer-Societetets Komités Handlinger, som Fremstillingen beskæftiger sig med. Men man har Indtrykket af, at dette er tilstrækkeligt til at give en udtømmende Karakteristik af Tietgens Personlighed, baade dens Styrke og Svagheder. Det er en Beskrivelse, der er præget ikke blot af Forf.s nøje personlige Kendskab til den, har skildrer, men endnu mere af den indre psykologiske Sammenhæng, det med stor Kunst er lykkedes Forf. at give Tietgen-Skikkelsen, og som giver Læseren et stærkt Indtryk af, at dette Billede af

Landets største Forretningsmand i det 19. Aarhundredes sidste Halvdel vil blive staaende gennem Tiderne.

Vibæks Bog om den unge Tietgen har en helt anden Karakter. Den udgør første Afsnit af en stor anlagt Fremstilling, Barndoms- og Ungdomsaarene, i hvilke Grunden lægges til den kommende Vækst. Det er da kun en Begyndelse til et Billede af Tietgen, noget i Retning af de Lysbilleder man saa i gamle Dage: først var Billedet noget uklart, indtil Fremviseren havde faaet Linserne indstillet, saa Billedet traadte skarpt frem. Man sad og glædede sig over, at Billedet blev skarpere, og var spændt paa, at det skulde blive helt skarpt.

Men selv om man saaledes i dette første Bind kun aner Omridsene af den kommende Storkøbmand, er man dog ikke i Tvivl om, at denne unge Mand vil naa vidt. Vibæk viser os med den kyndige Pædagogs Myndighed, hvorledes den unge Tietgen bruger de Muligheder for at udvide sine Kundskaber og Indsigt, der frembyder sig, og hvor utrættelig arbejdsom han er; men desuden giver Bogen en værdifuld Fremstilling af det Købstads-Milieu fra Midten af forrige Aarhundrede, hvori Tietgen voksede op, og siden en økonomisk Redegørelse for den Diskussion, der førtes i Aarene før Privatbankens Oprettelse om Skabelsen af et efter Tidens Forhold moderne Bankinstitut, der kunde tjene det opløstende Erhvervslivs Tarv efter den fri Forfatnings Indførelse; en Diskussion, der paa mange Maader samlede sig om en Kritik af Nationalbanken, fordi denne ikke vilde imødekomme de Krav, der stillede til den. Det er Spørgsmaalet om Nationalbankens utilfredsstillende Vexeldiskontering og om dens Uvilje til at forrente Folioindlaan, der navnlig laa for. Det synes nu ganske klart, at Kravene til Nationalbanken dels beroede paa en Misforstaaelse af en Seddelbanks fornemste Opgaver, dels forsaavidt var berettigede, som Banken vel nok kunde have vist større Imødekommenhed ved Diskonteringen uden at bringe Pengevæsenet i Fare, og i hvert Fald ikke burde have taget saa stærkt paa Veje mod Skabelsen af et privat Bankvæsen. Men Forholdet var jo dette, at man i Virkeligheden baade fra Nationalbankens og fra de andres Side overhovedet ikke kunde forestille sig en Bank uden et Seddelprivilegium, og at derfor de, der vilde grunde private Banker, fortabte sig i Spekulationer over, hvorledes de skulde kunne omgaa Seddelprivilegiet, medens Nationalbanken drabeligt hævdede sin Eneret.

Det er altsammen overmaade klart fremstillet, og man kan kun beundre den ikke specielt nationaløkonomisk uddannede Forf.s

Evne til at beherske og levendegøre Stoffet; kun en sjælden Gang føler man Trang til en saglig Indvending. Naar Forf. saaledes S. 223 taler om „Nationalbankens hysteriske Skræk for at arbejde med Indlaan“, er den Bebrejdelse, der ligger i Ordet hysterisk, vist uberettiget. En Seddelbank bør ikke arbejde med Indlaan, den maa ikke være under det Pres, at den for at skaffe Forrentning til sin Indlaanskapital tvinges til at gøre Udlaan. I den i mange Henseender fortræffelige Bog: Kisch & Elkin: Central Banks, der udkom i 1928 med et anbefalende Forord af Førstedirektøren i Englands Bank, er der et læseværdigt Kapitel (VI, Forholdet mellem Seddelbanken, de private Banker og Penge-markedet) om dette Spørgsmaal, der altsaa har holdt sig ungdomsfriskt ihvertfald i 75 Aar.

Noget lignende gælder et andet af de Spørgsmaal, der spillede en Rolle i Diskussionen før Oprettelsen af Privatbanken, nemlig Faren ved at samle store Kapitaler i en Aktiebank til videre Udlaan til Erhvervslivet; thi som Grosserer-Societets Komité siger (Vibæk, S. 213): „Den Idé, der ligger til Grund for disse Selskaber, nemlig med store sammenskudte Kapitaler at udføre Foretagender, som overstiger den enkeltes Kræfter, er vistnok god og kan blive frugtbringende paa gode Resultater, naar den anvendes vel; men lige saa vist er det, at den ved Til sidesættelse af fornøden Forsigtighed kan lede til Misbrug og Overdrivelser, der kan blive skadelige ej alene for enkelte Borgerklasser, men for Samfundet i det hele. Allerede nu høres fra de ovennævnte Lande [Frankrig, Tyskland] mange Klager over demoraliserende Virkninger af det Aktiespil, som fremkaldes ved disse Aktieforetagender, over at de absorberer Kapitalerne til Skade for den almindelige Handel og Industri o. s. v.“ Ogsaa Spørgsmaalet om Børsernes Evne til at beslaglægge Kapital fra Erhvervslivet er jo mindst lige saa brændende i Dag som dengang.

Bogen kalder saaledes baade i Enkeltheder og i sin Helhed paa Interessen, og det er at ønske, at dens iøvrigt saa stærkt optagne Forf. maa faa Tid og Kræfter til at føre Fremstillingen videre efter de Linjer, han her har trukket op.

Einar Cohn.

VALD. HVIDT: Bankrembourser. 244 S. Levin & Munksgaards Forlag, København 1928. Pris 8,50 Kr.

Hvidts Bog om Bankrembourser behandler paa en overordentlig fyldig og læseværdig Maade de juridiske Spørgsmaal, der opstaar i Forbindelse med Rembourser. Bogen synes at